

І. В. Гапєєва, О. В. Коваль, А. О. Ісайкіна

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Стилістичні особливості функціонування стійких словосполучень у мовотворчості Джерома Селінджера

І. В. Гапєєва, О. В. Коваль, А. О. Ісайкіна. Стилістичні особливості функціонування стійких словосполучень у мовотворчості Джерома Селінджера. Стаття містить аналіз особливостей індивідуально-авторського уживання фразеологічних одиниць у творі Джерома Селінджера "The Catcher in the Rye". Проаналізовано зображальні можливості та функціональне навантаження фразем в межах контексту, здійснено семантико-стилістичну класифікацію ФО у творі. Автори досліджують різні за характером поєднання компонентів стійких словосполучень, що надають художньому тексту стилістичного забарвлення, підтримують і посилюють загальний образний колорит мови та експресію вислову.

Ключові слова: експресивні можливості, фразеологічні одиниці, функціональне навантаження, індивідуально-авторське вживання.

И. Н. Гапеева, О. В. Коваль, А. А. Исайкина. Стилистические особенности функционирования устойчивых словосочетаний в языковом творчестве Джерома Селинджера. Статья содержит анализ особенностей индивидуально-авторского употребления фразеологических единиц в произведении Джерома Селинджера "The Catcher in the Rye". Проанализированы изобразительные возможности и функциональная нагрузка фразем в рамках контекста, сделано семантико-стилистическую классификацию фразеологизмов в романе. Авторы исследуют различные по характеру соединения компонентов устойчивых словосочетаний, которые придают художественному тексту стилистическую окраску, поддерживают и усиливают общий образный колорит речи и экспрессию выражений.

Ключевые слова: экспрессивные возможности, фразеологические единицы, функциональная нагрузка, индивидуально-авторское употребление.

I. Gapeeva, O. Koval, A. Isaikina. Stylistic Peculiarities of Functioning of Set Expressions in Language Works by J. Salinger. The article contains the analysis of the characteristics of individual phraseological units of the author in the work of Jerome Salinger "The Catcher in The Rye". Expressive features and functional load of phraseological collocation in the context are analyzed. Semantic-stylistic classification of the idioms in the novel is performed. Authors investigate component connections of idioms which are different in character. These connections give the text a stylistic coloring, support and intensify the general image coloring of the speech and locution expression.

Keywords: expressive possibilities, phraseological units, functional load.

Одним із важливих складових елементів системи номінативних засобів сучасної англійської мови є фразеологізми. Ці сталі сполуки реалізують властиві їм номінативно-виражальні можливості тільки в умовах контексту. Різні за характером поєднання компонентів стійкі словосполучення надають художньому тексту стилістичного забарвлення, підтримують і посилюють загальний образний колорит мови. На сьогодні проблеми фразеології розроблено в працях багатьох дослідників (А. Альохіної, В. Архангельського, В. Виноградова, В. Жукова, Ю. Зацного, М. Копиленка, В. Ужченка). Науковцями розглянуто особливості формування фразеологічного значення, семантичну парадигматику фразем, варіативність, багатозначність фразеологічних одиниць, їх синонімію та антонімію, здійснено структурно-граматичний аналіз семантичних і формальних розрядів фразеологізмів.

Значного поширення на сучасному етапі дослідження стійких словосполучень набуває аналіз функціональних та стилістичних можливостей фразеологізмів у художньому тексті. Комплексним вивченням функціонування фразеологічних одиниць у художній мові займалися Б. Ажнюк, Н. Алефіренко, Н. Амосова, Д. Гнатюк, Н. Завідонова, Н. Петрова, В. Ужченко, В. Чабаненко та ін. Дослідники аналізували засоби структурно-семантичної трансформації фразеологічних одиниць, функціонування та експресивні можливості сталих зворотів у мові художніх текстів.

Функціонування фразем у структурі художнього тексту, їх виразові та експресивно-естетичні можливості аналізувалися на матеріалі англійської мови тільки побіжно, у зв'язку з чим виникає потреба детального розгляду відповідних мовних одиниць в організації художнього тексту Джерома Селінджера "The Catcher in the Rye".

Отже, актуальність дослідження зумовлена відсутністю ґрунтового аналізу, присвяченого індивідуально-авторській мовотворчості та стилю Джерома Селінджера на фразеологічному рівні; необхідністю детального і подальшого вивчення особливостей функціонування фразеологічних одиниць у конкретних мовленнєвих умовах, а саме, в художніх текстах.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні ролі фразеологізмів як одиниць вторинної номінації у створенні образності художнього тексту Джерома Селінджера "The Catcher in the Rye", а також у виявленні притаманні їм семантико-стилістичні функції та експресивно-естетичні можливості.

Поставлена мета передбачає вирішення таких завдань: простежити особливості індивідуально-авторського уживання фразеологічних одиниць у творі Джерома Селінджера "The Catcher in the Rye"; проаналізувати семантико-стилістичні можливості та функціональне навантаження фразем в межах контексту.

Істотні виражально-зображальні властивості фразем, а саме: естетичність, емоційність, експресивність, образність, оцінність – покладено в основу функціонування фразеологічних одиниць без семантико-структурних змін. Усталене стилістичне вживання фразеологізмів у мові художніх текстів розглядається як нормативне. Однак ми поділяємо думку багатьох науковців, що в процесі індивідуально-авторської творчості, відповідно до задуму письменника, стійкі звороти набувають додаткових емоційних, експресивних та оцінних відтінків [2; 4; 6].

Кожен майстер слова має власний набір засобів та прийомів відображення реальної дійсності, оцінки соціального життя, сукупність яких формує "індивідуальну словесно-художню мовотворчість". На думку В. Виноградова, творчий потенціал будь-якого письменника залежить певною мірою від набутого досвіду художнього відображення світу, від створеного ним арсеналу образних засобів вираження [1:86].

В. Чабаненко вважає, що нормативне вживання фразеологізму визначити значно важче, ніж слова, звука, граматичної форми. Пояснюється це насамперед складністю фразеологічної одиниці, своєрідністю її форми і значення, наявністю варіантів, а також тим, що фразеологія – є надзвичайно мобільною системою мови, в якій часто стикаються й щільно переплітаються наслідки різнопланової (у регіональному, хронологічному та інтелектуальному розрізі) мовотворчості. Тут іноді досить складно відрізнити традиційне, давнє від неусталеного, нового, літературне (загальновідомого) від говіркового (вузько локального), широкоживане від індивідуально-авторського (оказіонального) [6:194]. Та все одно на сьогодні здобутки у сучасній фразеології й науці про неї

дають можливість досліджувати її лінгвостилістичні можливості.

Майстерно і доречно текстотвірний потенціал стійких словосполучень використовує Джером Селінджер. У романі "The Catcher in the Rye" фразеологізми мають різне стилістичне навантаження. За цією функціональною ознакою здійснено класифікацію за стилістичною різноплановістю, яку вперше запропонував М. Шанський. Науковець розподілив сталі звороти на: міжстильові фразеологічні звороти, фразеологічні звороти розмовно-побутового характеру; фразеологізми книжного характеру та фразеологічні архаїзми й історизми.

Фраземи в аналізованому творі різняться за такими стилістичними ознаками:

1) звороти розмовно-побутового характеру: *smoking to death* – "накурений до смерті"; *annoy the hell out* – "дратуватися до чортиків"; *modest as hell* – "сором'язливий як чорт"; *sonuvabitch* – "сучий син"; *give a damn* – "наплювати"; *to spit in eye* – "плюнути в очі"; *got pretty run down* – "віддати кінці": *He was standing next to the wall, smoking himself to death and looking bored as hell; They annoy the hell out of me, if you want to know the truth; Modest as hell, I got a big bang out of it; The waiter came up, and I ordered a Coke for her – she didn't drink – and a Scotch and soda for myself, but the sonuvabitch wouldn't bring you one, so I had a Coke too; I'll just tell you about this madman stuff that happened to me around last Christmas just before I got pretty run-down and had to come out here and take it easy* та ін.

Ці фразеологізми у художній мові автора вирізняються своїм іронічно-зниженим забарвленням. Завдяки специфічному складу компонентів вони охоплюють велике коло почуттів і емоцій, якими супроводжуються ці поняття. Образна, але побудована на цілком конкретних уявленнях, фразеологія посилює жвавість і пластичність викладу [2:116]. Такі фразеологізми допомагають письменнику відтворити колорит доби і умови життя своїх героїв, а також розкрити мовні традиції зображуваного середовища.

Характерною ознакою фразеологізмів такого типу є їх експресивність, яка побудована, частіше за все, на карикатурному відображенні чогось або на перебільшенні ознаки. Так, на принципі антитези побудовано фразеологізм *modest as hell* – "сором'язливий як чорт": *Modest as hell, I got a big bang out of it*. Антитеза є потужним стилістичним засобом, котрому властива симетрична будова і різке протиставлення понять, образів чи думок [4:433]. На думку А. Коваль, ця фігура дає невичерпні можливості для створення сатиричних картин, в яких використовуються прямі й переносні значення слова, а також несподівані зіткнення різнорідних понять [2:47]. Джером Селінджер не випадково уживає подібні фразеологізми.

Художнє завдання цих зворотів – розкрити суперечливість повсякденного життя своїх героїв.

2) міжстильові фразеологічні звороти: a false alarm, go all out, strictly for the birds, sort of struck up, chatter of teeth, get something out of ones mind, keep in touch: *It was a false alarm, though; Strictly for the birds, they don't do any damn more molding at Pencey than they do at any other school; I sat next to her once in the bus from Agerstown and we sort of struck up a conversation; I didn't feel too drunk any more when i went outside, but it was getting very cold out again, and my teeth started chattering like hell* та ін. Для ідіом цього типу характерний невисокий ступінь експресії, невиразна образність. Їх добір залежить від конкретних вимог, котрі письменник висуває до тексту, від ступеня вияву авторського “я”. Основним призначенням подібних фразем є посилення логізації художнього тексту.

3) фразеологізми книжного характеру становлять незначну групу слів у аналізованому творі Джерома Селінджера: *soul kiss, couldn't take eyes off it: After the play, when Sally keeps mentioning that she thinks she knows people she sees, Holden replies "Why don't you go on over and give him a big soul kiss, if you know him?; It was so putrid I couldn't take my eyes off it, it was about this English guy.* Вони вирізняються специфічним експресивно-емоційним забарвленням урочистості, надають створеним образам піднесеного характеру.

Отже, фразеологізми зазначених вище типів у мові роману використовуються як один із експресивних засобів та засобів певного емоційного зображення персонажів.

В. Ужченко виділяє такі функції фразеологізмів: оцінну, емоційно-експресивну, функцію створення сатири і гумору та ін. [5:251].

Щодо оцінної функції фразеологізмів, то вони викликають у читача певне славлення до зображуваного, надають йому позитивної чи негативної оцінки.

Стилістичні та образотворчі функції фразеологічних одиниць в індивідуально-авторському мовленні митця спричинюються двома основними факторами: мовними властивостями самої фрази та ситуацією, що прогнозована письменником.

Уживання у романі Джером Селінджера “The Catcher in the Rye” фразеологізмів стилістично увиразнює мову, оскільки яскравий образний характер сталих зворотів надає твору невимушеності, жвавості, наближує до буденного життя. Автор використовує фрази з певним художньо-виражальним завданням. Стійкі словосполучення набувають заданого письменником емоційного забарвлення, часто відтінку згрублості, розмовності.

Література

1. Виноградов В. В. Избранные труды. Лексикология и лексикография / В. В. Виноградов. – М.: “Наука”, 2007. – 312 с.
2. Коваль А. П. Практична стилістика сучасної української мови / А. П. Коваль. – К.: Вища школа, 2008. – 376 с.
3. Локетт Б. Фразеологізми и неологізми / Б. Локетт // Иностранные языки в школе. – 2005. – № 2. – С. 74–81.
4. Мацько Л. І. Стилістика української мови: Підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько; За ред. Л. І. Мацько. – К.: Вища шк., 2003. – 462 с.
5. Ужченко В. Д. Фразеологія сучасної української мови [Текст] : навчальний посібник / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. – К.: Знання, 2007. – 494 с.
6. Чабаненко В. А. Стилістика експресивних засобів української мови / В. А. Чабаненко. – Запоріжжя: ЗДУ, 2002. – 351 с.